

Habsburg Ottó:

„Élete utolsó percéig hű maradt eszméihez”

A primás hamvainak hazahozatala többet jelent a nemzet számára, mint azt sokan gondolják. Ugyanis évekig, sőt évtizedekig úgyis volt, hogy a hazahozatala nem volt szabad kijelenteni. Jól emlékszem, amikor először tértem vissza Magyarországra, elmentem Zalaegerszegre, hogy ott megtekintsem azt a templomot, amelynek annak idején plébánosa volt. Nem találtam és ezért megállítottam egy öreg biciklistát, kérdvén tőle, hol van Mindszenty temploma. Aki a primás nevét meghallotta, elsápadt, rémülten felugrott a kerékpárjára és elszaludott.

Mind polgári, mind pedig egyházi körökben csak hosszú évek elmúltával lehetett szabadon beszélni Mindszenty Józsefről. Még egyházi személyek sem voltak hajlandók tárgyalatosan elismerni a primás jelentőségét, mivel ő egészen más utat választott, ami megalkudtak a rendszerrel, s Mindszenty neve és személyisége állandó szemrehányásként állt előttük.

Mi, akik külföldön éltünk és működöttünk a haza szabadságának helyreállításáért, tudtuk, mit jelent Mindszenty József a nagyvilág számára. Azokban az években, amikor sajnos, túl sok gyáva politikus és egyházi vezető vonakodott elismerni, hogy a marxista totalitárizmussal meg kell küzdeni és nem lehet vele megalkudni, rettegtek attól a személyiségtől, aki egyenesen járta az útját, szókimondó volt és minden találati hatalommal szemben kész volt hirdetni és megvédeni saját igazát.

Azt ugyanis csak kevesen tudják hazánkban, hogy Mindszenty József nemcsak a kommunizmus ellen küzdött, hanem ugyanolyan erővel szegült szembe a nemzeti szocializmussal is. Élete utolsó percéig hű maradt eszméihez. Ő sosem mért két különböző mércével — egész életében Isten s a haza voltak cselekedetei és szavai alapja. Ettől az egyenes vonaltól még akkor sem tért el, amikor ez sokak szerint előnyös lett volna.

A háború előtt nem volt alkalom személyesen megismerkedni a primással. Gyakran hallottam róla, ismertem szerepét a Horthy-rendszer alatt, de közvetlen kapcsolatom csak a második világháború végén alakult ki vele.

Sokat beszéltek pere alatt arról, hogy konspiratív összeköttetésben állt volna velem. Azt állították, hogy felkínálta nekem a Szent Koronát és egy legitimista összeesküvést szervezett. A helyzet személyes ismerete alapján mondhatom: ez mind hazugság.

Mint Magyarország egyik legmagasabb közeleti méltóságának viselője, a primás persze politikusként is gondolkodott. Személyisége és felfogása biztosan a monarchia elve felé gravitált. Azonban rendkívül realitás cselekvő ember volt, még akkor is, amikor a kor állatölő szellemével dacolva fenntartotta alapelveit. Belátta, hogy az adott körülmények között restaurációról vagy monarchiáról szó sem lehet. Tudta minden ilyen elképzelésről, hogy meddő és azt annak a nagy ügynek, melyet szolgálni kívánt: a nemzet és az egyház szabadságának. A nemzet fennmaradása ekkoriban attól függött, sikerül-e megszervezni azt az anyagi segélyt, amellyel megakadályozhatjuk a magyarság éhen pusztulását.

Erre a problémára vonatkozó legelső eszmecsereink Chicagóban, 1947-ben. Mivel az össze-
jövételhez viszonylag kevés idő állt rendelkezésünkre, csak lényeges dolgokról, tehát a segítség megszervezéséről beszélünk. A találkozó kanadai püspökök indítványozták, akiknél a primás akkor látogatásban volt. Hogy ő kérte-e erre a kanadai püspököket, azt nem tudom. Tény az, hogy a kapcsolat a püspökök révén jött létre. Mivel én akkor éppen előadás-sorozatát tartottam az Egyesült Államokban, nem rendelkeztem szabadon az időmmel és ezért csak egy pár órára repülhettem Chicagóba. A beszélgetés érthető okokból diszkrét körülmények közt folyt le. Kizárólag arról volt szó: hogy átveszélje a nehez ideket, és miként támogassuk a magyar nemzetet a szükséges gazdasági segélyrendszer kiépítésével. Később, a per alatt, megkérdezték tőlem, találkoztam-e a primással Kanadában. Persze „nem”, mel válaszoltam, mint-hogy nem Kanadában, hanem az Egyesült Államokban találkoztunk. Ennek persze semmi jelentősége nem volt a per szempontjából, mivel az ítélet előtt el volt döntve, hiszen a bitorló hatalomnak eltökélt szándékában állt tönkretenni a primást.

Amíg Mindszenty az amerikai követségen tartózkodott, alig volt kapcsolatunk. Az amerikaiak itt úgy látszik egészen komoly ígéreteket tettek a magyar kormány-

nak és ennek folytán vigyáztak, hogy semmiféle kontaktus ne létesüljön, sem levelezés útján, sem másféleképpen. En meg sem kíséreltem felvenni az összeköttetést és tudtommal a primás részéről sem történt ilyen próbálkozás. Csak idővel időről időre hallottam azokról, akik vele találkoztak — főleg amerikaiak —, milyen hangulatban van és milyen az egészségi állapota.

Miután a primás elhagyta Magyarországot, többször is volt alkalmam hosszasan elbeszélgetni vele. Ekkoriban főleg két probléma foglalkoztatta. Az egyik a nemzet fennmaradásának kérdése volt, és ezért mindent megért, hogy tartsa a lelket az emigránsokban. A másik kérdést talán még sürgettebbnek ítélt: hogyan menthetjük át a magyar nyelvet az emigrációban? Ő is úgy vélekedett, hogy nyelvében él a nemzet, és attól tartott, az idegenben elveszhet az anyanyelv. Vallási problémákon kívül ez a kérdés igazgatta leginkább. Nemcsak velem, de másokkal is mindig arról beszélt és ezért érdekelt őt annyira a Burg Kastli-i magyar gimnázium fennmaradása. Milyen igaza volt! Most érezzük annak előnyét, hogy — részben az ő erőfeszítései nyomán — vannak az emigrációban olyanok, akik jól beszélnek magyarul.

Mindszenty József ezzel az emigráció vezető egyénisége lett, de nem kívánt pártpolitikát gyakorolni. Úgy vélte — és erre nézve beszélgetéseinkben mindig egyetértettünk —, hogy az emigrációnak nincs pártpolitikai feladata. Nem szabad dönönie az ország politikai vagy gazdasági jövőjéről. Nekünk csak egy feladatunk van: külföldön Magyarországot diplomáciai lenni és az ország érdekeit képviselni. Úgy gondoltuk — és ebben különbözünk bizonyos emigráns köröktől —, hogy a nemzeti szuverenitás felől otthon kell, hogy döntsünk.

A primás nemcsak rendkívül bátor ember volt, de izzó magyar hazafi is. Ritkán találkoztam életben lelkesebb partriótával. Egyesek azt állították, hogy nacionalista. De ez nem felel meg a valóságnak. Mindig hűséges volt a magyar hazájához, de tisztelte és szerette a többi népet is.

Ugyanez áll egyházával való kapcsolatára is. Bizonyos római

fórumok, sajnos nagyon magas körökben is beleértve, olyan döntéseket hoztak az ügyében, amelyek igazságtalanok voltak és nem feleltek meg a katolikus egyház igazi szellemiségének. Tudtuk, hogy ez végtelenül bántja, és merem állítani, hogy a seb, amelyet egyháza ültetett rajta, sokkal jobban fáj neki, mint bármi, amit az otthoni bitorlókkal követtek el ellene, lett legyen az börtön, kínzás vagy propaganda-hadjárat. S bár nagyon szenvedett, soha nem bírta egyházát, hanem mindent elfogadott, tudván, hogy végül Isten igazsága győzni fog.

A világ számára Mindszenty a magyar bátorság szimbólumává lett. Akinek nem volt alkalma hosszabb ideig külföldön élni vagy külföldön magyar ügyekkel foglalkozni, nem tudja, mennyit segített és javított a magyar helyzeten Mindszenty József magatartása. Azok, akik — mint ezen sorok szerzője — sokat foglalkoztak a magyar közügyekkel a második világháború alatt és után, tudják, milyen rossz hírnévünk volt 1940-ben. Annak idején a benesi propaganda sötét képet festett Magyarországról. Sajnos, Budapestet ezt sokan nem értették meg. Washingtonban a háború alatt óriási nehézségekkel küzdöttünk, mivel az amerikaiak többsége magyarellenes volt. Nem ismerték az országot. Csak az 1950-es forradalom és Mindszenty fellépése változtatták meg ezt a helyzetet. Ma már a legtöbb amerikai Magyarországot egész más megvilágításban látja.

A primás hazatérése nagy nemzet-esemény. A magyar nemzetnek most alkalma nyílik, hogy végre lerója halájt az a tisztá lelki férfival szemben, aki népet és egyházat becsteltesen és önérték nélkül szolgált. Az általános gyűvaság idején a bátorság megtestesítője volt. Múltó utóda történelmünk oly nagyjainak, mint Szent László, Zrínyi Miklós és Hunyadi János. Védte hazáját és egyházát. Igaz magyar ember volt, német származására dacára. Múltó nemzetiség, mely évszázados küzdelemben teremtett magának létalapot Európa egyik viharok között.

Mindszenty József nemcsak a múltunk nagy szimbóluma: élet-útja bizonyítja arra, hogy a nemzet, melynek fia, a jövőben is megállja a helyét saját földjén — egy közös Európában.

A testőr

Máig élő legenda, hogy 1956. október 30-án honvédszolgát szabadították ki fogsorából háziőrzetéből Mindszenty József esztergomi érseket. A valóságban — ahogy azt a primás is elbeszéli emlékirataiban — éppen fogvatartói, az ávosok nyilvánították őt szabadnak. Ezt követően jött ki Rétvárról, a páncélos laktanyából négy honvédtiszt, s az immár szabad egyházfőt bekísérték a laktanyába. Közöttük volt Tóth József főhadnagy, aki a fővárosban is mindvégig Mindszenty mellett tartózkodott, november 4-ének hajnalán.

— Négyen mentünk ki Felsőpeténybe Mindszentyért. Elsőként én léptem be, s azt mondtam: „A hercegprímás úrhoz jöttünk, s elvisszük oda, ahová menni akar — Budapestre vagy Esztergomba.”

— Ha jól tudom, a szovjet beavatkozásig önök végig a primással voltak: Galajda Béla hadnagy, Vajtai Gyula főhadnagy és ön.

— Igen. Én mindig a hercegprímás úr közvetlen közelében voltam. Vajtai Gyuszi, a primás úr szobája melletti társalgóban tartózkodott, itt várakoztak a látogatók. Galajda Béla lenn az ajtónál állt, mert meg kellett nézni, hogy kik jönnek be az épületbe. Ha hivatalosan nem is, lényegében testőrök voltunk.

— Beszélgetett is Mindszentyvel?

— Többnyire személyes dolgokról beszélgettünk.

— A kádári időszakban öntelt figurának, amolyan feudális nagyúrunk rajzolták meg Mindszentyt. E néhány nap alatt milyen embernek ismerte meg a primást?

— Látszott rajta, hogy végtelenül magabiztos, de nem volt lekezelő.

— Mindszenty november 3-án este beszédet mondott a Parlamentben berendezett stúdióban. Oda is elkísérték?

— Igen, mind a hárman vele voltunk, hiszen mint mondtam, mi gondoskodtunk a védelméről.

— November negyedikén hajnalban megindult a szovjet támadás. Hogyan élték át ezeket az órákat?

Marschall Katalin—
Szalay László

Bezárva a követségen

1956. november 4-én, amikor már szovjet harcokcsik vették körül az ország házát, egy idősebb kábatos-reverendás főpap haladt át kiserőivel a katonáktól zsúfolott téren, a Szabadság tér irányába. A főpap Mindszenty bíboros volt, aki a helyzet kényszerétől hajtva úgy döntött, személyi szabadságát csak úgy tudja megőrizni, ha a legközelebbi követségen keres menedéket. Sem ő, sem más nem gondolhatta, hogy önként vállalt menedéke az Amerikai Egyesült Államok követségén 15 éves emigrációjának kezdetét jelenti.

A bíboros hamarosan kénytelen volt hosszabb időre berendezkedni a követségen. Kényelméért a vendéglátó amerikai diplomaták megtették minden tőlük telhetőt. Az első időszakban szabad mozgást biztosítottak számára a követség egész épületében. A követség magyarul beszélő másodtitkára mint egy magántitkár állt a bíboros rendelkezésére, s számos külföldi sajtótermék mellett a hazai országos napilapokat s az összes megyei lapot is Mindszenty József asztalára tette. A hercegprímás ezeken kívül rendszeresen olvasta a folyóiratokat — még a Pártéletet is. Időnként kiegészítő anyagokat, statisztikákat kért a hazai politikai helyzet minél jobb megismerése érdekében. A kardinalis akkoriban az amerikai képviselőt „legátjekozottabbi” emberre volt, és gyakran előfordult, hogy a követség tisztviselői tőle kértek véleményt, tanácsot, értékelést a magyar belső eseményekről.

A külpolitikai adu

Mindszenty József — önmagát továbbra is a hazai katolikus egyház teljes jogú vezetőjének tartva — az első időszakban több olyan intézkedést hozott a Szabadság téren, amely hamarosan felbőszítette a Kádár-rendszert, amely a bíboros 1949-es elítélését törvénytartotta. Mindszenty József már november 5-én és 6-án 11 — a Rákosi-rendszerrel együttműködő — úgynevezett békepapat fölmentett tisztségéből, ami jelezte igényt feladatának teljes körű ellátására. E döntése lényegében néhány nappal korábban hozott — akkor még csak felfüggesztést elrendelő — intézkedéseknek volt a megerősítése, amelynek értelmében az érintetteknek el kellett volna hagyniuk egyházi hivatalukat, le kellett volna mondaniuk a közeleti tevékenységről (például a parlamenti képviselőségről), továbbá vidéki plébániákon vagy Pannónhalmán kellett volna lekipásztóri tevékenységüket folytatniuk. A kétségkívül nem túl szerencsés döntés, melyet csak megtárgyaltak XII. Pius pápa jóváhagyásával, megerősítve, s az engedelmességet megtagadó „békepapatok” kiközösítő dekrétumai, hamarosan a nagypolitikai csatározások vitakérdésévé vált.

1960 körül azonban a Politikai Bizottság USA-val kapcsolatos vitái már összekapcsolódtak Mindszenty személyével, akár úgy is, hogy az 1956-os felkelés leverése miatt vitatott ENSZ-mandátumról „eszerébe” odaadja Mindszenty bíborost. Úgy tűnik, a bíboros ügye minden ellenzőt megnyitkozás ellenére használható s fontos adunak tetszett a külpolitikai elszigeteltségből való kitérésre, s nem egyszerűen csak a kiválasztott kitérés kénytelen volt folytatni.

Nyilvánvaló, a kihűlt „amerikai kapcsolatot” ekkor még fontosabb volt a Vatikánnál, hiszen a belpolitikai helyzet megszilárdulását a megosztott, elnémított egyház is kénytelen volt tudomásul venni: Grósz József kalocsai érsek és Hamvas Endre csanádi püspök ezt felismerve, belement azokba a lehetőségekbe, amelyek kompromisszumokba, amelyek lehetővé tették a katolikus egyház működését. A kérdés a Vatikán számára is a kompromisszumkeresés jegyében vetődött fel, főként 1958, azaz XII. Pius pápa halála után. Az új pápa, XXIII. János trónra lépése után érezhetően „tárgyalóképesebbé” vált a Vatikán.

A kép középebe tehát szép lassan visszazúzott a Vatikán, melyről — mint elengedhetetlen tárgyaló partnerről — a kormányzat alig akart adni tudomást venni. Ugyancsak nem tilthattak el minden főpapot a vatikáni zsinaton való részvételről. Felismerték azt is, hogy a „magyar katolikus főpapok zsinaton való részvételének lehetőségeit jelentett, a Vatikánt és a magyar államot egyaránt érintő néhány egyházközlényi kérdés rendezésének megkezdéséhez”. E folyamatnak volt része Mindszenty bíboros sorsa is, mint azt a pápa a magyar főpapok első fogadása alkalmából kifejezésre is juttatta. Eszerint a „Mindszenty-ügy állapota, amelyet meg kell és meg lehet oldani...”

A tárgyalások tehát ettől kezdve a Vatikánban is intenzívebbé váltak, s elsősorban egy kormányközi egyezmény megkötését célozták. Mindszentyt illetően azonban a magyar vezetés, mely többször is foglalkozott a bíboros „ügyével”, nem engedett. Kádár János a Vatikánnal folytatandó tárgyalások elveit tárgyaló PB-ülésen 1963. április 2-án fehéren-feketén kijelentette: „Mi őt nem rehabilitáljuk, de kegyelmet kaphat.” — Ráadásul ezt is csak úgy látta elfogadhatónak, ha a Vatikán belső szolgálatra rendeli, s nem lesz hercegprímás.

A tárgyalások a magyar kormány és a Vatikán között 1963—1964 folyamán több fordulón keresztül felváltva Budapest és Rómában folyt. A küldöttséget vezető Agostino Casaroli helyettes államtitkár és Prantner József, az Állami Egyháziügyi Hivatal elnöke 1964. szeptember 15-én írt alá Budapestben a megállapodást. Mindszenty bíboros sorsát illetően azonban a frontok továbbra sem változtak. A Szentzsék nem tudta vállalni az esetleges — főként a „kiengedés utáni” szilenciumra vonatkozó garanciákat, melyet a magyar fél kért. A magyar küldöttség kénytelen volt tudomásul venni a Szentzsék álláspontját.

Az áttörés éve

Az amerikai—magyar kapcsolatok is fokozatosan javultak, 1962-ben az amerikai diplomácia a viszony normalizálásához nem jelezte meg előfeltételként Mindszenty bíboros kiengedését. 1963 tavaszán pedig az ENSZ rendkívüli közgyűlésén az USA már nem élt a „magyar kérdés” napirenden tartásával, az évi rendes ülése pedig fel sem merült az ENSZ-mandátum jogossága. A Mindszenty-kérdésben azonban nem volt további előrelépés. Furcsa módon, 1965 nyarán közelnek látszott a megoldás. A hercegprímásnak ugyanis kiült korábbi tüdőbetegsége, ami a magyar vezetésnek némileg még jól is jött volna, hiszen számolt esetleges halálával. Gyógyulása után azonban az amerikai kormányzatnak fontosabb vált a bíboros kijuttatása az országból, s ezt jelezte a Vatikán, amely ez ügyben azonnal felvette a kapcsolatokat a magyar kormánnyal. A magyar vezetés egy ponton engedett korábbi álláspontjából. Bár a szilenciumra vonatkozó garanciákat elengedhetetlennek tartották, nem ragaszkodtak Mindszenty József érseki címéről való lemondáshoz, „csupán” ahhoz, hogy a bíboros kitárazása után a „Vatikán nevezzen ki utódlási joggal teljes jogú címzetes érsek apostoli kormányzó”. A Pestre utazó Casaroli, missziója Mindszenty bíboros ügyében azonban sikertelen maradt.

A PB 1967. október 10-i ülése a következő ultimatív jellegű utasítást továbbította Száll József nagykövetnek Rómába: „A kormány igénye... Mindszenty ákár marad mostani helyén, akár nem, a pápa mentse fel az esztergomi érseki cím és funkció alól”. Ugyancsak követelték, hogy még a bíboros eltávazása előtt nevezzenek ki Esztergomba, apostoli kormányzó.

A távol levő Kádár János üzenete is a hajthatatlan felfogást erősítette: „egy dologban semmiféle engedményt nem tehetünk, hogy Mindszenty úgy ne hagyja el az országot, hogy méltóságában, ami jelenleg megvan, megmaradjon”. Ebből következők, hogy Kádár János nem akarta itt-hon tartani s letartóztatni, „mert ezzel lehetőséget adnánk neki, hogy felvegye a mártírkoszorút”. A többség ezzel egyezően úgy vélte, kint kevésbé zavarja meg a belpolitikát „állóvizet”, mint itthon. Szirmai István felvetette, hogy kenyeimet kell neki adni, mire Benkei András belügyminiszter jelezte — ez a lehetőség négy éve adott, de a bíboros nem élt vele. (Tudjuk, Mindszenty József nem ismerte el a koncepciót per ítéletét.) Benkei nem hitt abban, hogy a bíboros a Vatikánban „egy zárt körletben töltse el életének hátralévő részét”. Ezért úgy gondolta: „vigyük el szülőfalujába, ott él a nővére, s ott, abban a lakásban, házi őrizetben töltené idejét, sétálhatna, s annyi pénzt kibír az állam, hogy egy magassabb kerítést építsünk a ház köré, így a lakosság sem látná, s biztosítan tudnánk, hogy ne legyen megközelíthető a nyugati újságírók vagy mások részéről”.

A pápa azonban váratlanul gesztusértékű engedményeket tett: a Vatikán kész a magyar vezetés előzetes hozzájárulását megvárva teljes jogú apostoli kormányzó címet kinevezni Esztergomba: továbbá a pápa felép azert, hogy Mindszenty — miután elhagyta az országot — tartózkodjon ellenséges tevékenységtől. Úgy tűnik azonban, a magyar vezetés többet kívánt a lehetségesnél. A bíboros egyrészt nem ment bele abba, hogy elveszítse esztergomi érseki címet, másrészt pedig a Vatikánnak ekkor még elfogadhatatlan volt két — a rendszer iránt lojálisnak tartott főpapnak — az érseki cím megadása is, nemhogy az esztergomi szék várható elfoglalása.

A „Mindszenty-ügy” a 60-as évek végén lényegében a magyar vezetés és a Vatikán közötti vitatott kérdések függvényévé vált. A Vatikán mindenképpen szerette volna elérni, hogy „az országgyűlési képviselő katolikus papokat sújtó egyházi büntetések feloldását és a püspöki, illetve a püspökök jogait korlátozó pápai intézkedés megszüntetését az 1957. évi 22. törv. visszavonásával vagy módosításával kössék össze”. Az események azonban csak 1970 nyarától — a kormány és Casaroli — tárgyalásai után gyorsultak fel, s az újabb „fordulóban” már bizonyos eredményeket is fel tudtak mutatni. Az 1970. október 6—11. közötti római tárgyalásokon a Szentzsék hozzájárulását adta a magyar főpapok joghatóságának visszaadásához. „A dokumentumok záradéka szerint azonban a Vatikán döntése csak akkor válik érvényessé és hozható nyilvánosságra, amikor a Szentzsék ezt kifejezetten megengedi.” A magyar fél célja tehát már „csak” a záradék eltörlése lett.

A Vatikán által szorgalmazott további tárgyalások elől először kitért a magyar vezetés, majd a PB 1971. április 21-i döntése újra indította a tárgyalásokat. Nyilvánvalóan a tárgyalási és kompromisszum-készséget erősítette Péter János külügyminiszternek 1971. április 16-án a pápánál tett tisztelegő látogatása, amelyen az egyházi lényegében elfogadta a magyar vezetés Mindszenty Józsefet hallgatásra ítélt feltételeit. Így a PB áprilisban elfogadott határozata már azokat a feltételeket is változt, amelyet a Szentzsék el tudott fogadni.

A PB ámené

A bíboros kiengedésével kapcsolatos konkrét előkészítő tárgyalásokra 1971. június végén előbb Könyg bíboros, majd Giovanni Cheli érsek és Zágon József érkezett Magyarországra. Ezt követően július 14—16. között újra összejöttek a felek, mely után a Szentzsék Emlékeztetőben foglalta össze álláspontját. Ebben lényegében elfogadta a magyar vezetés feltételeit, azaz a bíboros kinti halgatását, s apostoli adminisztrátor kinevezését az esztergomi főegyházmegyébe. A Szentzsék vélhetően a bíboros véleményét nem kérte ki, vagy legalábbis nem vette figyelembe, hiszen Mindszenty József még június végén is úgy nyilatkozott egy, a pápához írott levelében, hogy a körülményektől függetlenül „magyar földön” szeretné élete hátralévő éveit leélni. Azt, hogy halgatnia kell, azaz emlékiratát sem adhatja ki, pedig nem vállalta. Kikerülésekor ez okozott is némi problémát a római udvarnak.

A magyar vezetés az „Ámen” kimondásához a szokásos utat választotta: előbb július 27-én a politikai bizottság, majd az ügyfőosztására való tekintettel augusztus 4-én a Központi Bizottság és a Minisztertanács közös ülése járult hozzá Mindszenty bíboros kitárazásához.

Ezzel a bíboros sorsa lényegében eldőlt. A „lebonyolítás” technikai módozatainak megbeszélésére 1971. szeptember 6-án ismét Budapestre jött G. Cheli és A. Sodano, s szeptember 9-én megkötötték az egyezményt. A magyar vezetés minél hamarabb szeretné volna a határon túl látni a bíborost, s ez találkozott a Vatikán óhajával is. A kardinalisnak szinte az utolsó pillanatban fenntartásai voltak, végül azonban többszöri vatikáni ráhatásra beleegyezett a szeptember 28-i utazásba. Az utazás módját ő döntötte el — mint arra a szeptember 21-i pb-ülésen többen is utaltak. Kádár János hozzájárulása szerint a Vatikán elfogadta az általuk kívánt repülőt, de: „Most belépett egy olyan tényező, akinek véleményére senki sem sokat adott, de a dolog bonyolításában van szerepe. Mindszenty azt mondja, hogy nem megy repülővel.” Mindez azért is zavarta a pb-t, mert bizonyos hírek már kiszivárogtak, s — az első titkár szerint — „riadóztathatják a bécsi újságírógárdát is”. Ekkor merült fel, hogy ha már Mindszenty csak autóval mehet, akkor menjen a miénkkal. A vitát végül is az az egyszerű tény döntötte el, hogy — Komócsin Zoltán szavai-
val — „A (bécsi) nunciátúra kocsija jobb mint a miénk, az le-
ven függönyözve, diplomáciai rendszámátalja van, kevésbé feltűnő mint a magyar rendszámú személygépkocsi”. Az már csak a vita slusszpoénja volt, mikor Miklós Imre végül is az eszmecsere haszontalan voltára utalva közölte az érintett véleményét: „Mindszenty nem fogad el semmit tőlünk”, gépkocsit sem.

Mindszenty József 1971. szeptember 28-án reggel fél kilenckor kilépett az amerikai követség épületéből, s Opilio Rossi bécsi pápai nuncius, G. Cheli érsek, Zágon József és egy orvos kíséretében beszállt a nuncius fekete Mercedesébe. A két egyházi kocsi — előtte s mögötte a BM diszkóterete — megállás nélkül haladt a határig.

Olmosi Zoltán